

Ирена М. Селаковић
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Катедра за хиспанистику

УДК 821.173.41.09 Хорњак С. Н.
371.3::811.134.2 (049.32)
791.52:371.686(049.32)
Примљен: 24. фебруар 2020.
Прихваћен: 11. мај 2020.

О ИНОВАТИВНИМ ДИДАКТИЧКИМ СРЕДСТВИМА У НАСТАВИ ШПАНСКОГ ЈЕЗИКА

(Соња Н. Хорњак, *Филм у настави шпанског језика*, Задужбина Андрејевић, Београд, 2017, 115 стр.)

Иновативне методе у настави зарад побољшања квалитета рада и усавршавања процеса учења одавно су биле у центру пажње глотодидактичара. Међутим, инкорпорирање савремених дидактичких средстава у предметне курикулуме страних језика од основних школа до факултета још увек је под великим знаком питања у Србији. Преданост традиционалном начину извођења наставе уз помоћ књига, приручника и граматика и даље игра водећу улогу. Једна од наших ауторки чији је научни допринос овој теми од изузетне важности јесте хиспанистиња др Соња Хорњак.

Научна монографија *Филм у настави шпанског језика* ауторке др Соње Н. Хорњак проистекла је из многобројних научноистраживачких радова који су кулминирали емпиријским истраживањем на дату тему и докторском дисертацијом под називом „Филм као аудио-визуелни наратив у настави шпанског као страног језика у Србији”. Дисертација је одбрањена 21. јуна 2016. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду, а комисију су чиниле проф. др Јелена Филиповић (менторка), доц. др Ана Кузмановић Јовановић и доц. др Ана Јовановић. Годину дана касније, тачније 2017. године, објављена је монографија у издаваштву Задужбине Андрејевић у Београду.

Циљ ове књиге је, као што се директно може закључити из наслова, приказивање значаја аудио-визуелног материјала у настави шпанског као страног језика. Припајање кинематографије другим облицима наставног материјала је годинама била тема на маргини, међутим, резултати до којих ауторка долази потврђују неопходност филма у настави шпанског језика као једног од ретких савремених дидактичких средстава које подстиче све језичке вештине и компетенције, а поред тога доприноси развоју когнитивних способности ученика и побољшању мотивације.

Емпиријско истраживање ауторке, у коме су учествовали не само ученици страног језика, већ и професори, потврдило је да употреба филма у настави шпанског језика у енормној мери олакшава како учење овог језика, тако и приближавање култури земаља шпанског говорног подручја, али и разумевање екстралингвистичких елемената и невербалне комуникације. Поред тога, употреба филма на часовима оцењена је позитивно од стране учесника наставног процеса и показала се као адекватан метод за сузбијање страха од учења страног језика, као и за јачање жеље за самосталним учењем.

Значај књиге додатно лежи у њеној многострукој употреби. Наиме, она није намењена само онима који се баве шпанским језиком, већ представља приручник за све који раде у настави и желе да на иновативан, креативан и занимљив начин побољшају квалитет својих часова. Ауторка кроз своје емпиријско истраживање уједно предлаже припрему и организацију часа шпанског језика који користи филм као главно дидактичко средство уз пропратне активности кроз које се подстичу сви сегменти комуникативне компетенције.

Осврнимо се сада на садржај монографије. На почетку се налази *Сажељак* (стр. 7) на српском и енглеском језику (стр. 9), као и *Увод* (стр. 11) у којима се у кратким цртама представља тема истраживања ауторке. Монографија није очувала структуру докторске дисертације, али су сви битни делови издвојени и концизно груписани у четири главна поглавља: *Предности филма у настави шпанског језика* (стр. 13), *Утицај филма на развој језичких вештина и компетенција* (стр. 18), *Дидактичка примена филма у настави шпанског језика* (стр. 26) и *Примена филма у настави шпанског језика у Србији* (стр. 33). Монографија се завршава поглављима *Закључак* (стр. 94), *Литература* (стр. 97), *Индекс појмова* (стр. 101), *Резиме* на енглеском језику (стр. 103) и *Прилози* (стр. 108), у којима су представљене пропратне активности „пре”, „за време” и „после” гледања филма, коришћене у експерименту.

Прво веће поглавље ове монографије састоји се од четири целине у којима се експлицитно истиче позитиван утицај филма у настави шпанског језика. У првој целини *Едукативна парадигма филма* (стр. 13) ауторка истиче функције филма које он може имати као дидактичко средство у учионици. То су: информативна функција (представљање одговарајуће језичке или културолошке јединице), мотивациона функција (поред развијања ученикове жеље за гледањем филма, развија се и његова жеља за учењем и усавршавањем језика), лудичка функција (доприноси опуштању и раду у позитивној атмосфери), експресивна функција (приближава датој култури и упознаје ученика са другим облицима креативног изражавања), истраживачка функција (потпомаже ученикову жељу за истраживањем њему интересантне области), метафизичка функција (представља спој различитих врста изражавања – музике, фотографије и наратива). Поред тога, у овој целини ауторка указује и на значај филма који се може посматрати из две различите

перспективе, а то су едукативно-формална (потврђује да је филм интердисциплинаран) и формативна (потпомаже развоју креативности, сензибилитета, когнитивних или експресивних аспеката). Друга целина овог поглавља је *Комбинација звучне и визуелне комјоненције у филму* (стр. 15) и у њој се наводи битност аудио-визуелног формата као јединог дидактичког средства које на оригиналан начин представља невербалну комуникацију говорника датог језика. У следећој целини, *Ауџиентичан материјал и језички инџиј који ђружа филм* (стр. 15), ауторка напомиње да се вештине слушања током гледања филма ефикасно развијају јер се ученик у том тренутку може поистоветити са реалном говорном ситуацијом на циљном језику. Ову целину можемо повезати са наредном, а то је *Присусџво конџексџуализованих сџџуација на филму* (стр. 16) захваљујући којима се развија комуникативна компетенција. Поред визуелних сцена ученици добијају и аудио-инпут којим се и контекстуалне и лингвистичке информације много лакше усвајају. Следећу целину чине *Кулџуролошки елементи ђрисуџни на филму* (стр. 16) који су од кључног значаја за развијање социокултурне компетенције, али и разумевање не само језика, већ и паралингвистичких елемената којима је шпански језик веома богат. Целина којом се прво велико поглавље завршава представља *Филм кроз ђриму конџивних и емоџивних ђроцеса* (стр. 17). Захваљујући развијању когнитивних способности развија се и критичко мишљење ученика, што се након гледања филма може проверити дискусијом о приказаним сегментма. Општепознато је да учење уз присутност емоција доприноси лакшем усвајању градива. Тада у учионици влада пријатна атмосфера која подстиче позитивне емоције и отвореност. У питању је веома битан сегмент наставе који доводи до већег степена мотивације и до бољих резултата.

Друго веће поглавље се такође састоји из четири мање целине. У првој целини, *Усавршавање реџивних и ђродукџивних вешџина* (стр. 18), говори се о томе да се до најбољих резултата у развоју ових вештина долази тек када се уз филм одраде пропратне активности, о којима ауторка детаљније говори у трећем већем поглављу. Следећа целина, *Усавршавање комџиџенција језичкоџ комуниџирања* (стр. 19), говори о значају филма за унапређивање комуникативне компетенције. Како ауторка истиче, филм као наставно средство повољно утиче на развој свих сегмената комуникативне компетенције: лингвистичке (лексичка, граматичка, семантичка, фонолошка и правописна), социолингвистичке (друштвени односи, правила понашања, изрази народне мудрости, језички регистри, дијалекти и акценти) и прагматске (дискурзивна, функционална и компетенција за планску концепцију). У наредној целини, *Значај учења елеменџа хисџанских кулџура* (стр. 19), разматра се значај учења не само језика, већ и културолошких феномена земаља у којима се тај језик говори. Оно што је примарно истаћи јесте да је приликом учења страног језика битно континуирано подстицати развој

интеркултурне комуникативне компетенције јер њено одсуство често доводи до неспоразума и прекида у комуникацији. Књиге и уџбеници не могу на адекватан начин приближити конкретне ситуације у којима се можемо наћи и стога је окренутост филму као дидактичком средству од изузетног значаја. Ова целина се дели на три потпоглавља у којима се овај проблем исцрпно објашњава – *Хиспанска култура приказана на филму* (стр. 20), *Социокултурна и интеркултурна компетенција* (стр. 21) и *Експирални вистички фактори и невербална комуникација* (стр. 22). Последња целина другог великог поглавља је *Рецепција уџбеника филма на ученичка постојећа у лингводидактичким документима* (стр. 24). Овде нам ауторка представља досадашња постигнућа у употреби филма као дидактичког средства у настави страних језика. Од изузетног значаја је податак да је филм своје место нашао у активностима аудио-визуелне рецепције предложеним од стране Заједничког европског оквира за живе језике (ЗЕО). Поред тога, заступљен је и у Курикуларном плану Института Сервантес.

У трећем великом поглављу ауторка објашњава употребу филма као наставног средства у учионици и истиче значај квалитативног приступа. У том смислу филм представља једно од наставних средстава уз помоћ кога се обрађују одређене језичке или културолошке теме. Мање целине које чине ово поглавље представљају фазе кроз које се пролази приликом припреме и извођења часа. Прва целина је *Организација часа са филмом* (стр. 26) у којој се објашњава поступак огранизовања часа и пропратних активности без којих филм не би имао дидактичку сврху. Затим следи целина *Кријеријуми за одабир филма* (стр. 26) која представља најисцрпнији процес јер од одабира филма зависи да ли ће ученици разумети одређену наставну јединицу. Уколико филм, односно изабрани фрагменти филма, нису повезани са лекцијом, њихово гледање на часу нема поенту. Такође, мора се водити рачуна и о трајању фрагмената с обзиром на то да се мора оставити довољно времена за пропратне активности како би овај интердисциплинарни процес имао смисла. *Праћење активности* (стр. 29) чине трећу целину овог поглавља. Оне треба да садрже задатке везане за фрагмент филма који се емитује. Задаци могу бити најразличитијих типова и везани како за граматику, у циљу развијања језичке компетенције, тако и за културолошке теме, у циљу развијања социокултурне компетенције. Оно што ауторка наглашава у овом поглављу јесте значај реемитовања одређене сцене без звука, што подстиче развој невербалне комуникације која чини неизоставан сегмент шпанског језика и начина изражавања. Четврту мању целину овог поглавља чине *Додатни материјали* (стр. 30), који се углавном састоје од транскрипције дијалога или додатних информација. Да ли ће ученици радити са додатним материјалима зависи првенствено од наставника, али чињеница је да они у великој мери помажу разумевање дијалога, нарочито уколико је реч о сцени у којој се јавља велики број културама или се говори одређеним дијалектом

који се разликује од књижевног говора на који су ученици навикли. Затим следи *Критички осврт на примену филма на часу шпанског језика* (стр. 31) у коме ауторка наводи најчешће проблеме везане за употребу филма као дидактичког средства – пасивност ученика, дужина трајања филма, језичка извештаченост на филму, неразумљиви дијалекти, предуго припремање и организовање часа, немогућност интеракције. Међутим, ауторка наводи позитивну страну и решења свих ових недостатака, до којих, уколико се час припреми како треба, неће доћи. Завршна целина овог поглавља је *Улога учесника наставног процеса у раду са филмом* (стр. 32) у којој ауторка издваја обавезе и наставника и ученика. Она упућује на то да свако од њих у наставном процесу има одређени задатак и да квалитет и успешност часа у подједнакој мери зависе како од једних, тако и од других.

У четвртој великом поглављу ове књиге приказани су резултати емпиријског истраживања ауторке. У истраживању је учествовало 15 наставника (9 испитаника са државних и 6 са приватних факултета) и 46 студената завршне године основних студија Филолошког факултета Универзитета у Београду који су слушали предмет Савремени шпански језик П-4. Током реализације истраживања морало се проћи кроз неколико фаза које су у виду целина представљене у овом поглављу. Прва фаза, *Ставови предавача шпанског језика према филму у настави* (стр. 33), била је од изузетне важности како би се утврдило да ли предавачи користе или имају жељу за инкорпорирањем филма у наставни план и програм предмета. Одговор већине био је потврдан, а након попуњеног упитника (састојао се од 13 питања) закључује се да би имплементирање филма у наставу имало позитиван исход приликом учења шпанског као страног језика. Друга фаза, *Примена филма у настави у пракси* (стр. 52), представља главни део истраживања. Студенти су подељени на експерименталну групу (група која је подвргнута експерименту, односно која је у склопу наставе шпанског језика користила филм као дидактичко средство током трајања експеримента – 23 студента) и контролну групу (група која није подвргнута експерименту и која је служила да би се упоредили иницијални и крајњи резултати – 23 студента). Сви студенти су подвргнути иницијалном тестирању како би се одредио ниво знања језика пре извођења експеримента, а резултати које је остварила контролна група били су за нијансу бољи. У целинама које следе – *Принцип одабира филмова* (стр. 54), *Представљени садржаји* (стр. 55), *Програми активности* (стр. 55) и *Опис употребљених филмских фрагмената са истакнутим културолошким и драматичким садржајима* (стр. 58), ауторка објашњава по ком принципу се изводила настава, које активности су спроведене током часова и на основу чега су изабрани одређени филмови, односно њихови фрагменти. Последњу целину чине *Резултати експеримента* (стр. 63) који су представљени кроз четири дела – *Анализа постигнућа студената на иницијалном и финалном мерењу* (стр. 63), *Анализа квантитативних разлика између контролне и ек-*

сйерименталне групе у знању из области културе, драматике и фразеологије (стр. 67), *Анализа постојећих ситуација из области културе, драматике и фразеологије на иницијалном и финалном мерењу* (стр. 70) и *Приказ квантитативних разлика у постојећим ситуацијама из области културе, драматике и фразеологије* (стр. 76). Закључци до којих се долази потврђују ауторкину хипотезу да филм у великој мери подстиче развој свих језичких вештина и компетенција. Експериментална група је остварила много боље резултате од контролне у финалном мерењу у свим обрађеним сегментима. Ово поглавље се завршава целином *Ставови студената шпанског језика према коришћењу филма у настави* (стр. 83). Као што је и било очекивано, став студената према филму као дидактичком средству је позитиван, а у прилог томе навели су следеће разлоге: 1) интересантан начин преношења знања; 2) уз филм се лако учи шпански језик; 3) ефикасан начин учења и динамичан ритам информација; 4) опуштенија атмосфера на часу у односу на остала дидактичка средства.

Сви резултати овог анонимног истраживања представљени су табеларно и уз помоћ графикана.

У закључку можемо истаћи да се на основу емпиријског истраживања ауторке др Соње Хорњак потврђује да филм оплемењује наставу шпанског као страног језика и да употреба филма као дидактичког средства у учионици може подстаћи и мотивисати ученике. Поред тога, чињеница да се страни језик много лакше усваја у опуштеној атмосфери која је испуњена креативним активностима ставља филм на врх лествице иновативних начина представљања наставних јединица.

Ову књигу можемо назвати јединственим приручником који може послужити не само наставницима шпанског језика, већ свима онима који су спремни да квалитет својих часова подигну на виши ниво, користећи савремени медиј који нам је данас доступан.